TA’LIMDA MA’NAVIY BOSHLIQLARNING PAYDO BO’LISHI VA ULARNING OLDINI OLISH YO’LLARI

Usmanova Yulduz Azimjon qizi
Nizomiy nomidagi O‘zbekiston milliy pedagogika universiteti magistranti

Annotatsiya: *Ushbu tezisda zamonaviy ta’lim jarayonida ma’naviy bo‘shliqlarning yuzaga kelish sabablari va ularning ta’lim sifatiga ta’siri tadqiq etilgan. Tadqiqot davomida globallashuv va raqamli transformatsiya sharoitida o‘quvchi-yoshlar ongida mafkuraviy immunitetni shakllantirish, ta’lim va tarbiya uzviyligini ta’minlash masalalari tahlil qilinadi. Maqolada ma’naviy bo‘shliqlarni bartaraf etishning pedagogik va konfliktologik mexanizmlari hamda yoshlar ma’naviyatini yuksaltirish bo‘yicha strategik yo‘nalishlar ishlab chiqilgan.*

Kalit so‘zlar: *ma’naviy bo‘shliq, ta’lim muhiti, pedagogik ekspertiza, mafkuraviy immunitet, yoshlar tarbiyasi, ma’naviy inqiroz, qadriyatlar tizimi, raqamli transformatsiya, ma’naviy profilaktika.*

Аннотация: *В данных тезисах исследуются причины возникновения духовных пробелов в современном образовательном процессе и их влияние на качество образования. В ходе исследования анализируются вопросы формирования идеологического иммунитета в сознании учащейся молодежи, обеспечения единства обучения и воспитания в условиях глобализации и цифровой трансформации. В работе разработаны педагогические и конфликтологические механизмы устранения духовных вакуумов, а также стратегические направления по повышению духовности молодежи.*

Ключевые слова: *духовный пробел, образовательная среда, педагогическая экспертиза, идеологический иммунитет, воспитание молодежи, духовный кризис, система ценностей, цифровая трансформация, духовная профилактика.*

Abstract: *This thesis investigates the causes of spiritual gaps emerging in the modern educational process and their impact on the quality of education. The study analyzes the formation of ideological immunity in the minds of students, ensuring the integration of teaching and upbringing amidst globalization and digital transformation. The paper develops pedagogical and conflictological mechanisms for addressing spiritual vacuums and strategic directions for enhancing the spiritual development of youth.*

Keywords: *spiritual gap, educational environment, pedagogical expertise, ideological immunity, youth upbringing, spiritual crisis, value system, digital transformation, spiritual prevention.*

Bugungi globallashuv va shiddatli raqamli transformatsiya davrida ta’lim tizimi faqat bilim berish maskani emas, balki shaxs ma’naviyatini shakllantiruvchi asosiy bo‘g‘in bo‘lib xizmat qilmoqda. Biroq, axborot oqimining nazoratsizligi va texnologik rivojlanishning ma’naviy tarbiyadan o‘zib ketishi natijasida ta’lim muhitida "ma’naviy bo‘shliq"lar yuzaga kelmoqda. Ushbu bo‘shliqlarni o‘z vaqtida aniqlash va bartaraf etish nafaqat pedagogik, balki milliy xavfsizlik darajasidagi dolzarb masaladir.

Ta’limda ma’naviy bo‘shliq — bu o‘quvchining ongi va qalbida insoniy qadriyatlar, milliy o‘zlik va axloqiy me’yorlar o‘rnini yot g‘oyalar, loqaydlik va ma’naviy qashshoqlik egallashi holatidir. GAP-analiz metodi nuqtayi nazaridan tahlil qilinsa, mavjud tarbiyaviy holat bilan ko‘zlangan komil inson modeli o‘rtasidagi tafovut quyidagi omillar sababli kengaymoqda:

1. Axborot xuruji va filtrsiz iste’mol: Internet makonidagi mafkuraviy poligonlarda yoshlar ongiga yo‘naltirilgan "ommaviy madaniyat" unsurlari an’anaviy qadriyatlarni siqib chiqarmoqda.
2. Ta’lim va tarbiya uzviyligining zaiflashishi: Ko‘p hollarda ta’lim muassasalari faqat akademik natijalar (reytinglar, testlar) ketidan quvib, ma’naviy-axloqiy tarbiyani ikkinchi darajali masalaga aylantirib qo‘ymoqda.
3. Oilaviy institutdagi inqirozlar: Farzand tarbiyasini to‘liq maktabga yoki texnologiyalarga (gadjetlarga) topshirib qo‘yish natijasida ma’naviy vorislik zanjiri uzilmoqda.

Ma’naviy bo‘shliqlarni to‘ldirish va ularning profilaktikasi uchun quyidagi pedagogik va strategik choralar ko‘rilishi zarur:

- Mafkuraviy immunitetni shakllantirish: Ta’lim jarayonida o‘quvchilarga axborotni saralash (media-savodxonlik) ko‘nikmalarini o‘rgatish. Ularda yot g‘oyalarga nisbatan nafaqat qarshilik, balki sog‘lom tanqidiy tahlil qobiliyatini rivojlantirish.
- Ta’lim mazmunini insonparvarlashtirish: Har bir fanning (ayniqsa aniq fanlarning ham) ma’naviy-axloqiy jihatlarini ochib berish. Masalan, fizika yoki biologiya darslarida tabiatga nisbatan mas’uliyat va yaratuvchanlik g‘oyalarini integratsiya qilish.
- Zamonaviy metodlardan foydalanish: Ma’naviy tarbiyani "quruq va’zxonlik"dan interfaol usullarga, keys-stadi va real hayotiy

simulyatsiyalarga o‘tkazish. O‘quvchi qadriyatni shunchaki eshitishi emas, uni his qilishi va hayotida qo‘llashi kerak.

Ma’naviy-psixologik monitoring tizimini joriy etish: Ta’lim muassasalarida o‘quvchilarning ma’naviy dunyoqarashini davriy ravishda anonim so‘rovnomalar va sotsiometrik metodlar yordamida testdan o‘tkazish, yuzaga kelayotgan "bo‘shliqlarni" erta bosqichda aniqlash.

- Media-savodxonlik darslarini integratsiya qilish: Har bir fanning o‘quv dasturiga axborot xavfsizligi va tanqidiy tahlil elementlarini kiritish orqali o‘quvchilarda yot g‘oyalarga nisbatan mafkuraviy filtrlash ko‘nikmasini shakllantirish.
- "Ta’lim — oila — mahalla" zanjirini raqamlashtirish: Ota-onalar uchun onlayn pedagogik platformalar yaratish, farzand tarbiyasida duch kelinayotgan ma’naviy inqirozlarni bartaraf etishda psixologik va metodik maslahat xizmatlarini tizimlashtirish.
- Ajdodlar merosi va zamonaviy texnologiyalar sintezi: Milliy qadriyatlar va tarixiy siymolar obrazini zamonaviy formatlarda (animatsiya, VR-ekskursiya, interaktiv o‘yinlar) taqdim etish orqali ma’naviy tarbiyaning jozibadorligini oshirish.
- "Ustoz-shogird" maktabining yangi modelini yaratish: Pedagoglarni nafaqat bilim beruvchi, balki ma’naviy etalon (namuna) darajasiga ko‘tarish uchun ularning korporativ etika va ma’naviy-axloqiy qiyofasini takomillashtirish bo‘yicha treninglar tashkil etish.
- Ijtimoiy loyihalar va ko‘ngillilik harakatlarini qo‘llab-quvvatlash: O‘quvchilarda shunchaki nazariy bilimlarni emas, balki amaliy insonparvarlik ko‘nikmalarini shakllantirish uchun xayriya va ekologik tadbirlarda ishtirok etish tizimini yo‘lga qo‘yish.

Ta’limdagi ma’naviy bo‘shliqlar — bu o‘z-o‘zidan to‘ladigan bo‘shliqlar emas. Agar ularni ilm, ma’rifat va milliy qadriyatlar bilan to‘ldirmasak, u yerda "begona g‘oyalar" ildiz otishi muqarrar. Shu sababli, ta’lim tizimida strategik prognozlash va pedagogik ekspertiza mexanizmlari orqali ma’naviy muhit barqarorligini ta’minlash bugungi kun pedagogikasining ustuvor vazifasidir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni. "O‘zbekiston Respublikasi oliy ta’lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida"gi PF-5847-son Farmoni. 2019-yil 8-oktabr.

2. Mirziyoyev Sh.M. Milliy taraqqiyot yo‘limizni qat’iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko‘taramiz. – Toshkent: "O‘zbekiston", 2017.

3. Ismoilova Z.K. Pedagogika. – Toshkent: "Iqtisod-moliya", 2018. – 450 b.

4. Saifnazarov I., Muxtorov A. Ma’naviyat: tushunchalar va tamoyillar. – Toshkent: "Yangi asr avlodi", 2021.

5. UNESCO (2021). *Rethinking Education: Towards a global common good?* – Paris: UNESCO Publishing.